

OBSAH.

Vánoce.

Strana.

- Štědrý večer.* Hry v kostky a karty. Zlaté prasátko uvidí, kdo se postil, nebo krokev zlatú. Kdo se nepostil, obchází Šperechta, vrtá nebozezem břicho. Perchta, Parychta. Maškarování na Štědrý večer. Vítání Ježíška práskáním bičů. Zábavky s ořechy, se skořápkami ořechovými, s kaštany, fíky, rozinkami, sušenými jablky a hruškami. Obchůzka Štědré báby. Nadílky, dary »štědrého večera«. Obchůzka Ježíška, Kristydléte v Podkrkonoší. Obchůzka Brusaře (zertovná maškaráda na poškádlenu, kde se na Štědrý den pečivo srazilo). Na Moravě vyplácí lýkovec po vsi výrostky maškarád Čaputa. Betlemské ovčičky (slouha, obecní pastýř po hřbitově před půlnoční mečí jako beran, za ním děti bečí jako ovce a žene je farář.) Vytrubování pastýřů na kruchtě a za oltářem o půlnoční. Ve Slezsku na štědrý večer honí hoch děti bečící, se zvonky na krku, po vsi, ovečky . . . . . 1—8
- Koleda.* Prastarý, všeslovanský obyčej. Koledy staročeské dětí, žáků, učitelů, duchovních atd. Chození s dětátkem, s hvězdou. Zápovědi nemírného koledování a řady pro koledy. Pivo kolední lidu selského. Staročeské písničky kolední. Kolední lístky s obrázky z vánoční nálady, s veršíky; rozdávány od dětí koledujících. Výběr koled: Koledy české. Koledy moravské. Koledy slezské. Ščastička, ščastikovatí, koleda s jedlovou větvičkou na Moravě, ve Slezsku, v Čechách. Voda Jordánka . . . . . 8—18
- Jesličky, Betlem.* Proti cizímu stromku vánočnímu domácí, něžný obyčej stavěti jesličky, Betlem, choditi s jesličkami. Kniha Karla Procházky o jesličkách. Výroba figurek z papíru, ze dřeva, z chleba, z vosku, ze sádry. Rázovité figurky ze života lidového v českých jesličkách: kominík, mlynář, sládek, kadlec, vojáčekové atd. Obchůzky s jesličkami, provázené výjevy dramatickými. »Jesličky« na Jilemnicku. Pastýřské hry v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. Nošení »betlemu« od pastoušků, pastýřů, se zpěvy, hrami. Slezská koleda dramatická. Slovenské koledy při jesličkách. Obchůzky dráteníků. Chodění s kolébkou čili s belčovníkem na Slovensku. Ze staročeských jesliček vznikly vánoční hry divadelní, studentské, jesuitské a jejich ohlasem lidové hry divadelní na vánoce . . . . . 18—34
- Květy vánoční.* Růže z Jericha na Štědrý večer u starých Čechů. Lid chystal ke Štědrému dni uměle vyrostlé květy pro zábavu, věštbu, pověry: Větve kvetoucí višňové, třešňové, jabloňové, trhané v Čechách a ve Slezsku na Barboru, na Moravě na sv. Ondřeje, na Slovensku na sv. Kateřinu. Zábavy o půlnoční, milostné čarování . . . . . 35—38
- Vánoční stromek.* Původ jeho novodobý, ze století XIX. Bájeslovné dohady o jeho domnělém starém původu beze vší podstaty historické. Jeho výklad z pohanství a z křesťanské symboliky. Jeho šíření v západní Evropě i v zemích českých . . . . . 38—42

- Jmelí.* Obyčej líbati se na Štědrý večer pod chumáčem jmelí, zavěšeným na lustru nebo lampě. Původ jeho z Anglie. Bájeslovný význam jmelí. Význam jeho v křesťanské symbolice o »svatém dřevu kříže«. Zábavy anglické a jich napodobení pod jmelím také u nás v poslední době. Jmelí v obyčejích a pověrách vůbec a štědrovečerních . . . . . 42—44
- Na sv. Štěpána.* Sv. Štěpán patronem koní. Svěcení ovsa na jeho svátek v kostele. Házení ovsem a škádlení na cestě do kostela po děvčatech i v kostele po knězi a po lidech. Štěpanování. Pítí na »novou krev«. Chasa mění službu. Koláč Štěpánský. Zábavy, pitky. Na sv. Štěpána každý sobě za pána. Ženy podávají mužům gatě na odznak poslušnosti. Věšení hastroše na kliku na Hané. Sušení děvuch ve Slezsku . 45—46
- Na sv. Jana Evangelistu.* Svěcení a pítí vína v kostele. Dle legendy jedovaté víno sv. Janu neublížilo. »Milost a láska (mina) sv. Jana« u starých Čechů. Výklad církevní i mravokárný. Obyčeje a pověry se svčným tímto vínem. Na Moravě sbírají pacholci do měcha ohlášky (hadry), zábava na Slovácku . . . . . 47—48
- Na den Mládítek.* Bujné průvody zákovské se škraboškami ve století XIII. až XV. u starých Čechů. Zábavy s otázkou: Kolik bylo mládítek? Na Slovensku mládenkování, zábava obdobná s velikonoční pomlázkou . . . . . 48—49
- Václava Kozmánka hra staročeská ze stol. XVII. pro divadlo o vá-
nocích* . . . . . 49—59